

УДК 027.7:908

О. І. Шкира, директор бібліотеки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

**ФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕКОЮ КРАЄЗНАВЧИХ
БАЗ ДАНИХ ЯК ПЕРЕДУМОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ
ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

У статті розкривається роль бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди у справі національного виховання молоді та краєзнавчої освіти, аналізуються форми і методи краєзнавчої діяльності книгозбірні, висвітлюється дієвий механізм партнерської взаємодії стосовно ефективного вирішення освітніх завдань.

Ключові слова: *бібліотека Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, інформація з краєзнавства, краєзнавчий каталог, віртуальна виставка, національне та патріотичне виховання.*

За сучасних умов бібліотеки вищих навчальних закладів перетворилися на інститути, де створене особливе інтелектуально-емоційне середовище, передусім, для студентства. Бібліотеки орієнтовані на інтенсивний розвиток бібліотечних процесів і технологій, результатами яких користуються студенти, науковці, представники різних професій та читачі різних вікових груп. Сьогодні ми говоримо про бібліотеки ВНЗ як про відкриті системи. Їх розвиток визначається як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Особливо важливим, на нашу думку, є соціальне та внутрішньокорпоративне партнерство – встановлення творчих та ділових контактів, залучення до співробітництва як організацій, так і окремих осіб, котрі виступають повноправними співавторами проектів бібліотеки і разом із нею вибудовують культурно-інформаційний простір.

З 2001 р. колектив бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковоро-

ди активно і наполегливо збирає та систематизує інформацію з краєзнавства, зосереджує її у Зведеному краєзнавчому каталозі; з метою поповнення фондів літературою природничої, історичної, народознавчої тематики краєзнавчого спрямування налагоджує безпосередні зв'язки з організаціями та книгорозповсюджувачами. Це сприятливо вплинуло на підвищення якості комплектування фонду і, відповідно, покращило показники усієї краєзнавчої роботи. З 2005 р. колектив Книгозбірні працює над цілою низкою проєктів. Зокрема, у рамках творчого проєкту «Книга. Бібліотека. Суспільство» Бібліотека активно здійснює краєзнавчу діяльність шляхом збору, систематизації та популяризації матеріалів про Київський регіон та Переяславщину. Краєзнавча робота останнім часом набула особливого піднесення, оскільки 2007 р. позначений кількома знаменними датами – 1100-річчям першої літописної згадки про Переяслав та 75-річчям Київської області.

Коло партнерів Бібліотеки ВНЗ достатньо широке. До нього належать співробітники структурних відділів університету, науковці університету та Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», працівники музеїв міста, бібліотек, методичних кабінетів відділів освіти, громадські та культурні діячі й організації, представники засобів масової інформації.

Співпраця відбувається за такими напрямками:

- комплектування фондів краєзнавчою літературою;
- популяризація книг, науково-методичних розробок викладачів із краєзнавства;
- організація книжкових виставок, мистецьких галерей;
- проведення педагогічних семінарів, тренінгів, зустрічей, круглих столів, конференцій;
- видавнича діяльність.

Завдяки своїй відкритості, Бібліотека розвинула послідовний діалог із науковцями кафедр університету у справі національного виховання та краєзнавчої освіти. Краєзнавство охоплює майже усі галузі науки, адже розрізняють історичне краєзнавство, географічне, літературне, етнографічне, краєзнавство лінгвістичне, образотворче, музичне, бібліотечне, церковне тощо. Тому накопичення баз даних із цих галузей є одним з основних завдань вишівської книгозбірні в інформаційному забезпеченні і сприяттні процесам навчання і виховання у вищій школі. Бібліотека тісно співпрацює

з кафедрою географії і методики навчання природничим дисциплінам в особі завідувача кафедри, кандидата педагогічних наук, професора Б. О. Чернова. Об'єктом його наукових досліджень є географічне краєзнавство, тому така співпраця на сьогодні має вагомий результат, зокрема щодо створення навчальних посібників із Київщинознавства, рекомендованих для використання учням, студентам, учителям та науковцям. Це такі посібники:

– Київщинознавство : навч. посібник / упоряд.: Б. О. Чернов, О. І. Потапенко ; за заг. наук. ред. В. П. Коцур ; авт. колектив: В. П. Коцур, В. В. Куйбіда, Б. О. Чернов та ін. – К. : Міленіум, 2007. – 310 с. : іл., в якому вміщено й статтю працівників Бібліотеки: Шкира О. І., Деркач Т. Л. Проблеми бібліотечного краєзнавства (С. 206–215).

– Постаті Київщини : посібник / упоряд. Б. О. Чернов ; за ред. В. П. Коцура. – К. : Міленіум, 2007, в якому вміщено статтю Шкири О. Філософія Ярослава Погарського у скульптурі з дерева. – С. 254–278.

Також плідною є співпраця Книгозбірні з викладачами кафедри літератури і методики викладання Інституту мови і літератури Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Так, у Бібліотеці пройшла презентація книги доцента кафедри Г. І. Потапенко «Літературне краєзнавство Київщини» – (К.: Міленіум, 2005. – 150 с.), було виготовлено буклет-презентацію із загальною інформацією про книгу.

Партнерські стосунки Книгозбірні і подружжя викладачів Ольги Дмитрівни та Андрія Олександровича Будугай, людей із почуттям високого громадянського обов'язку, мають особливе значення. Завдяки їм Бібліотека має можливість популяризувати твори сім'ї Будугай, зокрема «Козацьку абетку», та твори, авторами яких є студенти університету, учасники літературної студії «Дитинець» (керівник – Ольга Будугай). Така співпраця сприяє патріотичному вихованню молоді, самоідентифікації молодої людини, вивченню власного коріння, краю, де вона народилася і живе.

Діяльність творчої лабораторії, у рамках якої реалізується творчий проект із краєзнавства, передбачає накопичення інформації про Київщину та Переяславщину, включаючи збір матеріалів про видатних людей краю, які жили і працювали чи й донині мешкають

тут. Наразі вона має наочні результати, серед яких випуск бібліографічних видань – покажчиків, нарисів:

Шкира О., Яковенко А., Корж І., Губар Л., Глієва А., Забарилко Л., Обертій Н. Григорій Сковорода (1722–1794) : бібліографічний покажчик – Переяслав-Хмельницький, 2006. – 139 с.

Підготовлено і подано до друку другу частину покажчика.

Про те, що така робота бібліографів нашої Книгозбірні має велике значення не лише для масового читача, але й для представників вітчизняної наукової та бібліотечної спільноти, свідчить стаття завідувача відділу довідково-бібліографічного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника Т. В. Добко (Добко Т. Сучасний розвиток бібліографічної Сковородіани // *Бібл. вісн.* – 2007. – № 3. – С. 9–13).

Цікавий досвід проведення спільних виставок, сформованих із бібліотечних фондів та мистецьких робіт викладачів, студентів, працівників університету, народних умільців Переяслава, щороку удосконалюється. Співпраця з викладачем кафедри мистецьких дисциплін О. В. Стрілець сприяє збиранню, збереженню і популяризації унікальної культури регіону і всієї України. Важливим моментом організації виставок є те, що до цього процесу завжди залучаються студенти. Вони не лише виставляють свої роботи (картини, вироби декоративно-ужиткового мистецтва), але й беруть участь у художньому оформленні виставок. Тобто студенти залучаються до творення бібліотечного середовища університету, наповненого духовно-моральним змістом, отримуючи при цьому естетичну насолоду. За останні два роки у читальній залі періодичних видань, яка перетворилася на своєрідну мистецьку галерею, відвідувачам були запропоновані виставки «Українська традиційна хустка», «Українська світлиця» та «Душа моєї землі» – творчий проект Ольги Стрілець у рамках святкування 1100-річчя першої літописної згадки про Переяслав. Зазначена виставка проводилася у поєднанні з виставкою робіт студентів Київської художньої академії «Храми Києва», подарованих Бібліотеці університету влітку 2008 р. під час їх перебування на творчому пленері «По стежках Сковороди». Варто зазначити, що студенти-художники щороку відвідують нашу бібліотеку, оскільки проходять практику у Наці-

ональному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав», пишучи історичні місця та пам'ятки міста.

На виставкових площах бібліотечної арт-галереї експонувалися фотороботи співробітника університету Віктора Сокола «Переяславська осінь», що закарбували миті унікальної краси природи Переяславщини та її історичних місць і пам'яток, а також виконані в техніці «машинна вишивка» роботи лаборанта кафедри мистецьких дисциплін Л. Д. Посух.

Прагнучи до патріотичного виховання студентської молоді, формування національної самосвідомості та популяризації народних ремесел, колектив Бібліотеки налагоджує зв'язки з місцевими умільцями та організаціями, причетними до збереження і пропаганди народних мистецтв. Зокрема, налагоджено співпрацю з майстринею, в минулому вчителькою початкових класів, Ніною Лазенко і організовано виставку «Золоті руки народних майстрів. Вишивка Ніни Лазенко», присвячену 75-річчю Київської області та 1100-річчю літописної згадки про Переяслав, де було представлено роботи із зображенням герба міста Переяслава-Хмельницького, міських церков і краєвидів тощо.

Дерев'яні скульптури Ярослава Петровича Погарського, в яких майстерно втілено особливості української міфотворчості та українського менталітету, а також риси сучасників, вже двічі експонувалися у залі Бібліотеки під час проведення Днів інформації. На основі таких виставок створено віртуальні виставки, які демонструються гостям і студентам університету у різний час. Вони складаються зі слайдів із зображенням книг – нових надходжень до Бібліотеки – та вказаних вище експонатів.

Краєзнавчій тематиці були присвячені виставки «Переяславу – 1100» (містила книги, наукові видання та ілюстративний матеріал про історію міста, видатних особистостей, доля яких пов'язана з Переяславом), «Експрес-інформація», де було вміщено нові видання книг – наукових збірників, підручників, посібників, монографій, авторами яких є науковці ВНЗ. Книжкова виставка «Козацтво: право на безсмертя», яка поєднала у собі книги, ілюстрації та предметні аксесуари: вироби декоративно-ужиткового мистецтва, картини, малюнки тощо, створена разом із нашими постійними партнерами – викладачами і студентами. Виставка презентувала книги краєзнавчого змісту про козацький рух на Переяславщині і Київщині.

Професійні партнерські зв'язки Бібліотеки університету зі шкільними бібліотекарями значно розширили свої обрії – з районних до обласних. Обласний науково-практичний семінар «Роль і місце бібліотек навчальних закладів у системі національної освіти і виховання», проведений наприкінці 2006 р. для методистів із бібліотечних фондів та бібліотечних працівників навчальних закладів на базі Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, започаткував співпрацю зі шкільними бібліотекарями Київської області, які активно брали участь у розробці запропонованого колективом університетської Бібліотеки творчого проекту щодо збору і випуску поетичних творів поетів Київщини про свою батьківщину. За підтримки губернатора Київщини Віри Ульяновської, начальника Головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації Віктора Бутника, ректора Переяслав-Хмельницького ДПУ ім. Григорія Сковороди Віктора Коцура став можливим вихід друком видання, укладеного колективом Бібліотеки університету: Кришталеві роси. Поетична антологія Київщини : поетично-науковий довідник / уклад.: О. Шкира, А. Глієва, Л. Забарилко та ін. ; за ред.: В. Коцура, В. Бутника, О. Плахотник та ін. – К. : Міленіум, 2007. – 544 с. Видання присвячене 1100-річчю першої літописної згадки про Переяслав та 75-річчю Київської області. Книга, рекомендована як навчальний посібник для загальноосвітніх шкіл, засвідчила унікальність культури Київщини, зробила творчість багатьох поетів регіону надбанням широкого читацького загалу.

Ефективність популяризації суспільно значимих ідей – загальнокультурних, національних – засобами краєзнавства набуває якісно вищого рівня завдяки співпраці з громадськими організаціями, редакціями газет, журналів. Так, із метою популяризації інформаційного масиву з історії України XIV–XVII століть – Доби козацтва, наявного у фондах бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, задля продовження наукової та видавничої роботи, колектив університетської Книгозбірні налагодив партнерські зв'язки з редакцією газети «Україна козацька», на сторінках якої вийшли друком статті головного бібліографа бібліотеки Л. В. Губар: Переяславщина – край козацький // Україна козацька. – 2006. – № 13–14; Вшановуємо українське лицарство // Україна козацька. – 2006. –

№ 19–20. З когорти славних. Іван Мазепа // Україна козацька. – 2007. – № 9–10.

Стаття Л. Губар «Переяславщина – край козацький», що містить значний краєзнавчий інформаційний масив, також увійшла до збірника статей: Україна козацька. 2003–2006 роки: зб. статей / упоряд. С. Ф. Чорна. – Донецьк: ППШ «Наука і освіта», 2007. – 518 с.

Вихід друком бібліографічного нарису «Ucraina terra Cosacorum: Україна – земля козацька». Ч. I, укладеного колективом бібліотеки, став можливим завдяки співпраці з редакцією газети та гетьманом Українського Реєстрового козацтва, доктором богослов'я, доктором технічних наук, членом-кореспондентом НАН України, професором А. І. Шевченком. Нарис складається з трьох частин. Перша містить бібліографічний список матеріалів козацької тематики, друга – художні тексти про Добу козацтва (думи та історичні пісні), третя – навчально-методичні матеріали (розробки уроків та сценарії свят).

Впевнені, що така партнерська взаємодія сприяє розвитку потужно розгорнутого національно-культурного руху в Україні, збагачує учнів, студентів знаннями з історії України та свого регіону, залучає молодь до невичерпної криниці української духовності, чудових мистецьких витворів народних умільців, показує глибоко демократичний, високоморальний світогляд наших пращурів.

Партнерство бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди і редакції журналу «Шкільна бібліотека», розпочате у 2007 р., передусім сприяє цілісному вивченню і розкриттю культурно-етнографічних особливостей окремо взятого регіону України, популяризації бібліотечних фондів краєзнавчої тематики, знайомитиме читачів із літературно-мистецьким життям. Колектив Бібліотеки готує пакет матеріалів для кожного видання журналу з урахуванням запитів шкільних бібліотекарів, які послідовно вивчає шляхом опитування, анкетування. Подається інформація народознавчого, духовно-релігійного, педагогічного, психологічного, бібліотечного змісту, яка може бути використана вчителями на уроках історії, народознавства тощо, шкільними бібліотекарями та вихователями.

З метою популяризації краєзнавчих знань не лише у своїй країні, а й за кордоном, колектив Бібліотеки виступає з публікаціями матеріалів на сторінках часопису «Библиотечное дело» (Москва – Санкт-

Петербурґ). Публікація на шпальтах шанованого у бібліотечних колах журналу уможливила ознайомлення широкого загалу читачів з особливостями та методикою проведення краєзнавчої роботи, національного та патріотичного виховання студентської молоді у вищому навчальному закладі засобами бібліотечного краєзнавства.

Отже, діяльність бібліотеки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди зі збору та систематизації інформації з краєзнавства сприяє залученню молоді до духовних надбань українців, формує в неї цілісну систему знань про свій народ, особливості його світогляду, психології, рідний край, родовід, викликає прагнення сприймати розумом і серцем самобутню матеріальну і духовну культуру рідного народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шкира, О. И. Новые задачи – новое мышление / О. И. Шкира // Библ. дело [Электронный ресурс]. – Электрон. дан. – 2004. – № 8. – Режим доступа: <http://www.bibliograf.ru/issues/2004/8/32/0/461/>. – Загл. с экрана.